

УДК 006.063:67/68

СЛІЗКОВ А.М., УПРОВА Н.І.

Київський національний університет технологій та дизайну

**ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ СЕРТИФІКАЦІЇ
ПРОДУКЦІЇ ТЕКСТИЛЬНОЇ ТА ЛЕГКОЇ
ПРОМИСЛОВОСТІ І ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ**

Мета. Виявлення проблем, що пов'язані з впровадженням екологічної сертифікації продукції текстильної та легкої промисловості в Україні.

Методика. Використано аналітичні методи та методи системного аналізу.

Результати. В ході дослідження проаналізовано особливості міжнародної системи перевірки та сертифікації продукції текстильної та легкої промисловості ОЕКО-ТЕХ, обґрунтовано актуальність розробки методології екологічної сертифікації текстильної продукції в Україні.

Наукова новизна. Досліджено проблеми екологічної сертифікації продукції текстильної та легкої промисловості в Україні, визначено заходи щодо її впровадження.

Ключові слова: текстиль, продукція, екологія, стандарт, сертифікація.

Вступ. З 2014 року Європа відкрила свої ринки для українського виробника відповідно до введення в дію в односторонньому порядку Угоди про глибоку зону вільної торгівлі з Україною. Вітчизняні товаровиробники отримали доступ на ринок Європейського союзу (далі – ЄС) обсягом близько 500 млн. споживачів і з сукупним валовим внутрішнім продуктом, що перевищує 17 трлн. дол. [1]. За прогнозами експертів, від створення зони вільної торгівлі з ЄС найбільше виграє саме легка та текстильна промисловість України, а експорт українського текстилю, швейної, хутрової та взуттєвої продукції може збільшитися у два рази [2].

Перспективи інтеграції української текстильної продукції до світового ринкового простору обумовлюють актуальність подальшої роботи з приведення законодавства України у відповідність до міжнародних вимог та необхідність впровадження в Україні екологічної сертифікації продукції текстильної та легкої промисловості, оскільки відсутність екологічного сертифікату, що відповідає міжнародним стандартам, істотно обмежує можливості виходу вітчизняної продукції на ринки ЄС та інші міжнародні ринки [3, 4].

Постановка завдання. Проблеми екологічності матеріалів та виробів текстильної та легкої промисловості, а також їх екологічної сертифікації (далі – екосертифікації) в останній час отримали значну увагу провідних зарубіжних та вітчизняних учених. Водночас дослідження, які пов'язані із розробкою методології проведення екологічної сертифікації продукції текстильної та легкої промисловості в Україні на сьогодні ще не достатньо розвинуті. Тому визначення шляхів вирішення проблем впровадження екологічної сертифікації є актуальним.

Результати дослідження. Одними з основних причин, які роблять екосертифікацію нагальною та необхідною, є потреба у підвищенні конкурентоздатності товарів легкої та текстильної промисловості України на тлі падіння обсягів виробництва [5], усунення нерівних умов конкуренції вітчизняної продукції з дешевими товарами переважно турецько-

китайського виробництва і потенційно сумнівної якості, передусім за показниками безпечності та екологічної чистоти [6], необхідність обмеження та припинення подальшого надходження на територію України неконтрольованого імпорту текстильної продукції сумнівної якості та забезпечення захисту прав споживача на отримання якісної та безпечної для його здоров'я й оточуючого середовища продукції [5, 6].

Починаючи з 1994 року в Україні проведена підготовча робота, яка стосується гармонізації національних стандартів з міжнародними, введено в дію державний стандарт ДСТУ 4239:2003 «Матеріали та вироби текстильні і шкіряні побутового призначення. Основні гігієнічні вимоги», який гармонізований з міжнародними стандартами серії OEKO-TEX Standard. Також з міжнародними стандартами гармонізовано десятки національних стандартів на вироби текстильної промисловості, що в основному встановлюють методи випробувань властивостей текстильної продукції [7].

Як відомо [8], найбільш розповсюдженою процедурою оцінювання та підтвердження відповідності виробів та технологій встановленим нормам є їх сертифікація, яка виконується спеціальними установами і організаціями, що відіграють роль об'єктивної й незалежної третьої сторони. Сертифікація продукції в Україні може бути обов'язковою та добровільною [9]. Обов'язкова сертифікація передбачається тільки для товарів, на які законодавчими актами або іншими нормативними документами (далі – НД) встановлено обов'язкові вимоги щодо безпеки життя, здоров'я та майна споживачів а також щодо охорони навколишнього природного середовища. Обов'язкова сертифікація є необхідною і при ввезенні товарів з-за кордону. Перелік продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації, охоплює невеликий спектр текстильної продукції (дитячий асортимент, матеріали для іграшок) та здійснюється тільки за показниками якості [7, 8]. Добровільна сертифікація є елементом ефективного збуту продукції та засобом підвищення конкурентоздатності, привабливості, вона надає упевненості в якості продукції та переваги при участі у тендерах. Але наявність на продукцію тільки сертифікатів відповідності, що гарантують відповідність вимогам НД лише деяких показників якості, вже не в повній мірі задовольняє очікування сучасного споживача та суспільства в цілому. Тому наразі необхідно гарантувати безпеку продукції, причому не тільки для людини, а також і для оточуючого середовища [7, 8].

В країнах ЄС екологічна сертифікація продукції легкої та текстильної промисловості достатньо широко розвинена. Вона доповнює сертифікацію якості та майже завжди носить обов'язковий характер. Кожна країна ЄС має свої особливості та процедури, які склались історично або базуються на особливостях законодавства, але основним принципом є відповідність європейській екосертифікації за системою OEKO-TEX Standard [8].

OEKO-TEX Standard – це єдина міжнародна система перевірки та сертифікації текстильної продукції, що розроблена під егідою Міжнародної асоціації по дослідженнях та тестуванню в області екології (OEKO-TEX) [10]. Ця система об'єднує інститути та їх представництва більш ніж у 50 країнах світу та містить 16 стандартів для текстильних виробів різного призначення. Для повного виключення негативного впливу шкідливих речовин та гарантування безпечності текстильних виробів для здоров'я людини контролююче товариство OEKO-TEX працює з широким каталогом критеріїв, який містить більш ніж 100 показників. При цьому перевірки забезпечують тестування не тільки на вміст речовин, що заборонені чи регламентовані законодавчо, але й таких, що можуть негативно

вплинути на здоров'я з точки зору сучасної науки [4, 10]. Наприклад, такими є перевірки на вміст барвників, що викликають онкологічні захворювання та алергію у людини [4]. В результаті такого контролю забезпечується рівень екологічної безпеки продукції, який значно перевищує законодавчі вимоги [10].

Для гарантування екологічної безпеки продукції легкої та текстильної промисловості за системою OEKO-TEX Standard перевіряються наступні показники [4, 10]:

- значення рН;
- вміст летючих органічних сполук (формальдегід, толуол, стирол тощо);
- вміст хлорованих органічних сполук (хлорфеноли, хлорбензоли, хлортолуоли тощо);
- вміст пестицидів (алдрін, карбоніл, діелдрін, ендосульфат, гектахлор тощо);
- вміст продуктів деструкції фарбників;
- наявність пентахлорфенолу, який використовується для десикації бавовнику й несе діоксини;
- наявність важких металів (миш'як, свинець, ртуть, мідь, хром, кобальт, нікель), тощо.

Стандарт OEKO-TEX 100 не охоплює повний життєвий цикл продукції, але відносно показників якості та безпечності сировини або готової продукції він є найбільш вимогливим [4]. За системою OEKO-TEX Standard перевірка текстильної продукції на наявність шкідливих речовин орієнтується на призначення текстильної продукції та діє за принципом: чим інтенсивніший контакт текстилю зі шкірою, тим більш високі до нього екологічні вимоги [11, 12]. Найбільш жорсткі вимоги висуваються до дитячого асортименту.

У системі OEKO-TEX Standard процедури й умови обов'язкової сертифікації визначаються модульним підходом [7]. Тобто оцінювання відповідності здійснюється за певними модулями (А, Аа, В, С, D, Е, F, G), що встановлені для різних стадій випуску виробів (проектування, виготовлення дослідного зразка, виробництво продукції). Залежно від мети перевірок обирається тип оцінювання (перевірка документації, забезпечення якості, схвалення типу, перевірка продукції) і суб'єкт, який здійснює оцінювання (виробник чи третя сторона) [7]. Використання сертифікатів відповідності попередніх стадій виробництва дозволяє уникати подвійних перевірок та зайвих витрат [4]. Наслідком оцінювання відповідності має бути декларація про відповідність або сертифікат відповідності [7], а також надання права виробникові маркувати текстильні вироби відповідними етикетками OEKO-TEX [11, 12].

Стандарт OEKO-TEX 100 є всесвітньо відомим екологічним стандартом на текстиль та текстильні вироби, відповідно до якого здійснюється сертифікація в багатьох країнах ЄС – в Бельгії, Данії, Англії, Франції, Іспанії, Португалії, Швеції, Турції, Австрії та ін. [4]. Активні роботи з впровадження вимог OEKO-TEX Standard проводять Російська Федерація та Республіка Білорусь. Сьогодні даним видом сертифікації цікавиться все більше українських виробників, орієнтованих на європейські ринки [4]. Тому наразі є актуальним питання проведення екологічної сертифікації вітчизняної продукції текстильної та легкої промисловості.

Разом з тим, існує ряд проблем, вирішення яких сприятиме більш ефективному впровадженню екологічної сертифікації текстильної продукції в Україні. Зазначені проблеми полягають в наступному:

- відсутня методологія проведення обов'язкової та добровільної екологічної сертифікації продукції текстильної та легкої промисловості;
- неповний перелік продукції текстильної та легкої промисловості, яка підлягає обов'язковій та добровільній екологічній сертифікації;
- відсутня систематизація НД з екологічних вимог до продукції текстильної та легкої промисловості.

Суттєвою проблемою для реалізації продукції легкої та текстильної промисловості України на зовнішніх ринках є те, що нормовані рівні значень деяких показників екологічності продукції в країнах ЄС, РФ та в існуючих НД України мають розбіжності, що пов'язано з різним підходом до їх регламентації. Тому для українських НД, які визначають екологічність продукції текстильної та легкої промисловості, потрібна розробка методології екологічної сертифікації продукції та наукова регламентація значень показників їх екологічності.

Поряд із вище зазначеним, екологічна сертифікація повинна здійснюватись на підставі уведених екологічних показників і нормативів [3]. Деякі з них віднесено до номенклатури показників якості текстильної продукції для проведення обов'язкової сертифікації, наприклад, наявність речовин, які можуть спричинити алергію (алергенність). Разом з тим, обов'язкова сертифікація не передбачає всебічного тестування на екологічність. Тому доцільним є розширення номенклатури показників для обов'язкової сертифікації текстильної продукції за екологічними показниками. Тим самим можна уникнути додаткової екологічної сертифікації, а отже, зайвих витрат виробника.

З іншого боку, перелік продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації, не охоплює весь асортимент текстильної продукції. Як зазначалося вище, він стосується товарів, на які законодавчими актами або іншими НД встановлено певні вимоги щодо їхньої безпеки та містить невеликий спектр текстильної продукції (дитячий асортимент, матеріали для іграшок) [7, 8]. Отже, значна частина асортименту текстильної продукції може залишитись поза увагою екологічних перевірок.

Тому цілком логічним є інший шлях – проведення двох різних сертифікацій. В цьому випадку цікавим видається досвід країн ЄС та США, де проводиться дві сертифікації: одна сертифікація - на відповідність технічним вимогам, а інша - на безпеку для навколишнього середовища. Вирішення зазначеної проблеми шляхом впровадження двох різних сертифікацій було б цілком доречним, тому що показники якості й показники екологічної безпеки різні за своєю суттю й спрямовані на досягнення різних цілей [3].

Проаналізуємо ще один аспект, який потребує вирішення. Тестування текстильних матеріалів на екологічність згідно з вимогами міжнародного стандарту ОЕКО-ТЕХ Standard 100 можуть виконувати лише акредитовані лабораторії, які засвідчують результати перевірки екологічним сертифікатом [7, 11, 12]. Оскільки державні сертифікаційні центри системи УКРСЕПРО не мають належної кваліфікації й приладової бази для здійснення екологічної сертифікації продукції легкої та текстильної промисловості, було б логічним створення спеціалізованих лабораторій та акредитація їх на міжнародному рівні [3, 7]. Для реалізації такого завдання доцільно було б забезпечити державну фінансову підтримку та залучити кошти провідних підприємств текстильної та легкої промисловості, які зацікавлені у цьому [7]. Крім того, запрошення іноземних експертів в області екологічної сертифікації

текстильної продукції та аудиторів екологічної діяльності підприємств є досить дорогим, особливо для малих і середніх підприємств, тому актуальним є питання підготовки вітчизняних висококваліфікованих фахівців [3].

Проаналізувавши поточний стан обов'язкової сертифікації продукції текстильної та легкої промисловості в Україні, можна із упевненістю сказати, що введенням додаткового контролю за екологічними показниками можна домогтися істотних переваг як для споживача, так і для виробника.

Таким чином, впровадження в Україні екологічної сертифікації текстильної продукції є актуальним, необхідним і потребує вирішення та узгодження розглянутих організаційних та методологічних проблем. Такі заходи забезпечать захист українського споживача від імпортованої текстильної продукції сумнівної якості, уможливають підвищення конкурентоздатності вітчизняних товарів на внутрішньому ринку та значно розширяють можливості виходу української продукції на міжнародні ринки.

Висновки.

1. Окреслено перспективи інтеграції текстильної продукції України до світового ринкового простору
2. Проаналізовано особливості міжнародної системи перевірки та сертифікації продукції текстильної та легкої промисловості ОЕКО-ТЕХ та зазначено, що для підвищення конкурентоспроможності продукції легкої та текстильної промисловості, гарантування її безпеки для людини і оточуючого середовища актуальною є подальша робота з приведення законодавства України в області екосертифікації у відповідність до міжнародних вимог.
3. Одними з найбільш ефективних заходів впровадження екосертифікації продукції текстильної та легкої промисловості України є: розробка методологічних засад для комплексного вирішення цієї проблеми, що полягають у відокремленні екосертифікації від сертифікації якості продукції; створення спеціалізованих лабораторій для здійснення екосертифікації та їх акредитація на міжнародному рівні; підготовка вітчизняних висококваліфікованих фахівців та аудиторів в області екологічної сертифікації.

Список використаних джерел

1. Європейський ринок відкриють для українських товарів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [<http://economics.unian.ua/finance/903071-evropeyskiy-rinok-vidkriyut-dlya-ukrajinskih-tovariv-z-15-travnua-yatsenyuk.html>].
2. Савицький О. Українські виробники тканин можуть найбільше виграти від ЗВТ з ЄС [Електронний ресурс] / О. Савицький – Режим доступу: [<http://www.dw.de/українські-виробники-тканин-можуть-найбільше-виграти-від-звт-з-єс/a-17119675>].
3. Слізков А. М. Проблеми екологічної сертифікації продукції текстильної промисловості [Електронний ресурс] / А. М. Слізков, В. П. Попов // Технології та дизайн. – 2011. – № 1. – Режим доступу: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe].
4. Развитие рынка экотекстиля в Украине будет происходить по евростандартам [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [<http://ecobezpeka.com/news/132-razvitie-rynka-ekotekstilya-v-ukraine-budet-proishodit-po-evrostandartam/>].
5. Стан справ у легкій промисловості України в 2013 році // Легка промисловість. – 2013. - № 4. – С. 6-7.

6. Стан справ у легкій промисловості України в 2014 році // Легка промисловість. – 2014. - № 1. – С. 3-4.
7. Ринок і ресурси споживчих товарів : навч. посіб. / Н. О. Офіленко, А. П.Кайнаш, О. В. Калашник, С. Е. Мороз. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 184с.
8. Жохова Л. В. Методологические и правовые основы сертификации продукции текстильной и легкой промышленности / Л. В. Жохова // Швейное производство : ежемесячный научно-практический журнал / Изд. дом "Панорама". — 2010, № 1-12 (2CD к № 4; CD к № 5,10). — № 4 + 2CD. — С. 41-43.
9. Закон України «Про захист прав споживачів» від 01.12.2005 № 3161 – IV (із змінами).
10. OEKO-TEX Standard 100 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.oeko-tex.com/oekotex100_public/content5.asp?area=hauptmenue&site=oekotexstandard100&cls=02].
11. Богданов Г. Г. Еволюція матеріалів для одягу : навч. посіб. / Г. Г. Богданов, З. В. Захожай. – К. : КНУТД, 2003. - 280 с. – Укр. мовою.
12. Супрун Н. П. Сучасні проблеми виробництва безпечного споживання та екологічно чистого текстилю : монографія / Н. П. Супрун, Г. В. Щуцька. –К. : Кафедра, 2013. – 112 с.

ПРОБЛЕМЫ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ СЕРТИФИКАЦИИ ПРОДУКЦИИ ТЕКСТИЛЬНОЙ И ЛЕГКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ

СЛИЗКОВ А.Н., УПИРОВА Н.И.

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Цель. Определение проблем, связанных с введением экологической сертификации продукции текстильной и легкой промышленности в Украине.

Методика. Использованы аналитические методы и методы системного анализа.

Результаты. В ходе исследования проанализированы особенности международной системы проверки и сертификации продукции текстильной и легкой промышленности OEKO-TEX, дано обоснование актуальности разработки методологии экологической сертификации текстильной продукции в Украине.

Научная новизна. Исследованы проблемы экологической сертификации продукции текстильной и легкой промышленности в Украине, определены пути ее дальнейшего внедрения.

Ключевые слова: текстиль, продукция, экология, стандарт, сертификация.

PROBLEMS OF TEXTILE PRODUCTION ECOLOGICAL CERTIFICATION IN UKRAINE AND THEIR SOLVING

SLIZKOV A.M., UPIROVA N.I.

Kyiv National University of Technologies and Design

Purpose. Identification of problems associated with introduction of the textile production ecological certification in Ukraine.

Methodology. Analytical techniques and methods of system analysis were used.

Findings. The study analyzed the features of an international certification scheme OEKO-TEX, and proved the urgency of elaboration of methodology of textile production ecological certification in Ukraine.

Originality. The problems of textile production ecological certification in Ukraine were examined, the direction of solutions was defined.

Keywords: textile, production, ecology, standard, certification.